

УПУТСТВО ЗА ПИСАЊЕ ИЗВЕШТАЈА О ОЦЕНИ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовано комисију
Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду на седници одржаној 21. маја 2014. именовало је комисију за оцену и одбрану докторске дисертације мр Бранка Ракића под насловом *Ритам и интонација у француском језику. Предлог модела за кориговање грешака на пољу прозодије француског језика код србофоних студената.*

Кликните да бисте почели унос текста.

2. Састав комисије са знаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:
 1. Др Татјана Шотра-Катунарић, ванр. проф, изабрана у звање 08. фебруара 2012. на Катедри за Романистику, Филолошког факултета Универзитета у Београду за научну област Романистика, (предмет Методика наставе француског језика) запослена на Филолошком факултету у Београду на мастер и докторским студијама за предмет Дидактика француског језика.
 2. Др Веран Станојевић, ванредни професор, изабран у звање 23.03.2010. на Катедри за романистику Филолошког факултета Универзитета у Београду, за научну област Романистика., (предмет Лингвистика, Морфосинтакса и синтакса француског језика), запослен на Катедри за Романистику Филолошког факултета у Београду.
 3. Др Снежана Гудурић, редовни професор, изабрана у звање 21.07.2009. на Филозофском факултету Универзитета у Новом Саду, за научну област Романистика (предмет Фонетика с фонологијом француског језика) запослена на Катедри за Романистику Филозофског факултета у Новом Саду.
 4. Др Слободан Јовичић, редовни професор, изабран у звање 01.07.2011. на Електротехничком факултету у Београду, за научну област Техничка акустика, (предмети Говорна комуникација, Анализа говора и Обрада говорног сигнала).
 - 5.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1. Име, име једног родитеља, презиме: мр Бранко Мике Ракић

2. Датум рођења, општина, република: 17. Октобар 1976, Лозница, Србија

3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе: 29.06. 2007, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду, наслов: *Елементи интоносинтаксе. Контрастивна студија на примерима изјавних реченица у француском и српском језику,*

4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: Романистика, (Фонетика с фонологијом француског језика)

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Кликните да бисте почели унос текста.

Као предмет своје докторске дисертације мр Бранко Ракић изабрао је тему из научне дисциплине којом се бави од завршетка својих основних студија, Фонетика и Фоносинтакса француског језика. Теза под насловом ***Ритам и интонација у француском језику. Предлог модела за кориговање грешака на пољу прозодије француског језика код србофоних студената,*** резултат је научно-истраживачког рада у којем кандидат проширује своја иницијална научна интересовања на област практичне примене, на домен дидактике француског језика и тако наставља пионирски рад на установљењу нових грана дидактологије *Фонодидактике* и *Интонодидактике*.

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикона и сл.

Кликните да бисте почели унос текста.

Теза мр Бранка Ракића представља рад од 389 компјутерских страница текста и 3 странице прилога с интегралним Корпусом (француских изјавних, упитних и узвичних реченица и њиховог превода на српски језик) на којем је вршено акустичко испитивање. Рад се састоји од 10 целина и то 6 текстуалних делова : 1. *Увод* (стр. 1-5), 2. Прво поглавље: *Историјски приказ дидактике фонетике страних језика* (стр. 6-127); 3. Друго поглавље: *Прозодија речи и реченице у француском и српском језику* (стр. 128-205), 4. Треће поглавље: *Анализа резултата експерименталних мерења на корпусу француских и српских реченица* (стр. 206-347), 5. Четврто поглавље: *Предлог корективних стратегија за примену у настави са србофоним студентима* (стр. 348-384) и 6. *Закључак* (стр. 385-389). Текст претходи: 7. Резиме са кључним речима на српском и на енглеском језику (3 стр), 8. Садржај (3 стр). За текстом следи: 9. Литература од 92 библиографске јединице (стр. 390-396) и Ситографија од 19 јединица (стр. 396-398), и, 10. Прилог у виду Корпуса (стр. 399-401).

Као илустративну подршку текстуални део садржи укупно 238 слика и 77 табела које представљају резултате истраживања. Корпус са обрађеним примерима француских и српских реченица приложен је на крају рада у 20 табела.

Из саме формалне структуре рада уочава се да Треће поглавље (141 стр) чини стуб истраживачког рада мр Ракића у којем су садржани сви теоријски појмови које подразумева тема. Функционисање ритма и интонације француског и српског изговора у три синтаксичка модалитета (у изјавним, упитним и узвичним реченицама) у продукцији србофоних студената предочено је текстуално, у облику реченица обележених прозодијским знацима, графиконима с пратећим екзактним акустичким и временским мерењима (табеле, осцилограми и сонограми).

Четврто, најкраће, поглавље може само *a priori* деловати као да „није по обиму у равнотежи“ са осталим деловима рада: у њему кандидат, на темељу резултата добијених у раду, даје преглед технички и дидактички осавременених корективних стратегија у настави/усвајању прозодије страног језика, чиме се логички

заокружују све корективне технике о којима је детаљно било речи у сваком претходном поглављу.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Тема коју је кандидат изабрао истиче се по свом значају на двоструком плану: на плану експерименталне лингвистике фокусиране на компаративну студију прозодије француског и српског језика, и, на плану дидактике усмене говорне продукције на француском језику. Експериментална (акустичка) лингвистика, уз когнитивну лингвистику и лингвистику корпуса дају науци о гласовима ону антрополошку димензију која чини саму суштину дидактике страних језика. На основу резултата и проседа утврђених експериментом, у дидактици се стварају концепти нових техника наставе/усвајања/кориговања страног језика. Полазећи са тог становишта кандидат је сачинио и снимио звучни корпус на којем је, научним методама, могао да проверава како своје хипотезе о француској прозодији и њеном усвајању у процесу наставе, тако и да потврди или оповргне претходна истраживања на том пољу.

У *Уводу* кандидат објашњава проблематику којом се бави и полазећи од хипотезе да је у настави усменог говора дидактика фонетике и фонологије запостављена, објашњава разлоге због којих се определио за предмет свог истраживања и циљеве рада.

Кандидат, такође, најављује методе којима обрађује тему. Реч је о мултидисциплинарном истраживању које се темељи на: историјско-дескриптивној методи, на компаративној фонолошкој анализи корпуса два неконгруентна језика (француског-романског и српског-словенског), на компаративно-когнитивном дидактичком приступу међујезичким акустичким и артикулацијским проблемима, као и на акустичкој електронској анализи корпуса рађеној на рачунарском софтверу за обраду говора *PRAAT*.

Крајњи циљ истраживања, које препознајемо као настојање да се утемељи интонодидактика за случај језичког пара француски-српски, дефинисан је као усвајање француске прозодије и кориговање грешака у реченичном ритму и интонацији код говорника српског матерњег језика у усменој продукцији на француском као страном језику.

У *Првом поглављу - Историјски приказ дидактике фонетике страних језика*, које садржи четири потпоглаваља: 1. *Антички период* 2. *Раздобље средњег века*, 3. *Раздобље ренесансе до XIX века*, 4. *Модерно доба*, представљен је детаљан преглед дидактичких метода страних језика, од најстаријих (природне, традиционалне граматичко-преводне), преко модернијих (установљених крајем XIX века и у XX веку) до савремених приступа у настави језика, промовисаних крајем прошлог и почетком овог века. Историјски приказ метода учења страних језика кандидату уједно служи као оквир за студију о генези фонетике и фонологије. Кандидат ову дисциплину прати у светлу учења страног језика од прапочетака (5 миленијума уназад), до њеног научног утемељења (крајем XIX, почетком XX века). У сваком од потпоглавља ове ретроспективе дидактике страних језика, кандидат у први план истиче људску потребу да се глас протумачи и упамти, да се забележе начини на које се нова гласовна база усваја, репродукује и коригује. Поглављем о историјском развоју дидактике страних језика кандидат афирмише универзални примат фонетизације приликом учења језика, указује на значај ритма и реченичне интонације који уз лексичко и граматичко усвајање језика представљају стожер комуникације на страном језику.

Дидактика фонетике страних језика нужно подразумева и преглед принципа и модела фонетске и фонолошке корекције, тема ка којој гравитира целокупна теоријска и емпиријска аргументација већ од првог поглавља.

По обиму, најдуже, за фонодидактику значајно потпоглавље 4. *Модерно доба* представља пет главних методолошких система: директну, аудио-оралну, аудио-виузелну методу, као и савремене комуникативно-когнитивни и акциони приступ. Прве три методе, захваљујући фонетици и фонологији, представљају

прекретницу у дидактици страних језика и темељ су свих будућих усмених метода,.

У опису директне („фонетске“) методе кандидат истиче улогу коју фонетичари XIX века имају у настајању овог усменог методолошког система у чијим се принципима могу препознати плодови дескриптивне, компаративне и експерименталне фонетике. У фокусу овог сегмента, у тези су наведене западноевропске фонетско-фонолошке теорије њених утемељивача, које добијају и практичну примену у настави страних језика. Први пут се у настави страних језика јављају термини „техника постављања гласова“ (Фијетор 1882), „учење изговора прилагођеним техникама слушања“ (Русло, 1897, Свит 1900), први пут се у настави користи тек основана фонетска транскрипција (Русло 1902, Џонс, 1914), графичко записивање гласовних промена, микро/макро прозодије, (Русло 1902). У раду је детаљно представљена и прва практична примена фонетике у школској настави страних језика (у САД, Берлиц, 1897, у Европи, директна метода у средњим школама, 1880. - 1902). У сегменту „Одједи директне методе на нашим просторима“ кандидат даје посебан значај, до данас у нас, необрађеној теми са примерима и илустрацијама о усвајању гласовних садржаја из уџбеника наших аутора који датирају из прве половине 19. века.

У дидактичком оквиру аудио-оралне и структурално-глобалне аудио-визуелне методе, комуникативног и акционог приступа, кандидат теорију прозодије и интонације представља у светлу структуралистичке лингвистике, бихејворалне и гешталт психолошке теорије, когнитивне и прагматичке лингвистике. Аутор рада посебно истиче утицај психолингвистике на дидактику страних језика, на принцип да се механизам ритма и интонације у говорном језику сматра радикалним елементом говора усвајеним у превербалној фази човековог развоја, указује на значај психо-акустике, на важност слушања говорних структура и модела, на утицај генеративно-трансформационе лингвистике која интонацију и ритам сматра „дубинским лингвистичким знаком“ (Чомски).

Од првог поглавља кандидат гради подлогу за корективне стратегије на пољу фонологије, пружа увид у стратегије усвајања усменог говора које ће се еклектичким принципом користити у предлогу модела корективне прозодије у финалном поглављу рада, међу којима су све технике од традиционалних: слушање-понављање (индивидуално хорско), звучно подражавање-меморисање, визуелно-графичко-гласовно фиксирање (читање-писање), до модерних: „акустичке слике у меморији“ (Сосир), „фонолошко сито“ (Трубецкој, 1923), вербо-тонални механизми (Губерина, Ренар, 1972-1977), као и технике које преузете из савремене теоретије о интонацији, суперпонирању (М. Роси, 1981), из фонолошке и морфолошке теорије о „фонетском трансферу и ритмичком слушању“ (Е.Лот, 1995), из фоностилистике (П. и М. Леон, 1964 -2003), технике корекције грешака „неосгависта“ Ренара-Гембретијерове 1994, технике Лореовог „телесног доживљаја ритма у акционом приступу (2007).

Друго поглавље - *Прозодија речи и реченице у француском и српском језику*, глобално гледано, садржи четири целине које се односе на 1. Прозодију речи и реченице у француском језику (акцент, ритмичка група, интонација), 2. Прозодију речи (акцентски ситем, преношење акцента), прозодију реченице у српском језику (акцентски такт, акцентске целине, интонација српске реченице). 3. Међујезички феномени прозодијске пермеабилности на плану речи и реченице, 4. Постојеће корективне стратегије у интонодидактици и стратегије усвајања француске микро и макро-прозодије.

У другом делу своје тезе, мр Бранко Ракић спроводи компаративну фоносинтаксичку анализу наведених прозодијских елемената.

1. Испитивање прозодијских елемената у француској речи и реченици, кандидат темељи на постојећим теоријама фоносинтаксе француских аутора: Вјолан (1991), Леон (1998), Леон (2003), Мартен (2009) и посебну пажњу посвећује карактеристикама акцената и ритмичко-интонативних ознака ритмичких група унутар изјавних, упитних и узвичних реченица.

Велики део аргументације о прозодији речи кандидат посвећује заблуди о важности појединих прозодијских параметара у реализацији француског акцента, насталој на основу погрешне аудитивне импресије. Ова заблуда је међу француским фонолозима владала до шездесетих и седамдестих година, тачније, све до почетка експерименталних акустичких истраживања већег обима. Услед ове заблуде, француски акценат

погрешно се дефинисао као интензитетски, што је понекад и данас случај. Малмберг (1971) први говори о правој природи француског акцента који се, осим повећањем интензитета, реализује дужењем (трајањем) вокала у наглашеном слогу. Исту појаву после њега потврђују експериментална истраживања Вјолана (1991), Леона (1998), Мартена (2009). На овој тези о важности дужења вокала у наглашеном слогу, мр Ракић у оквиру изабраног аудио-корпуса заснива свој експериментални концепт и спроводи екзактна мерења трајања слогова и вокала у слоговима с намером да провери акустички феномен специфичног француског ритма.

У разматрању ритмичких група и реченичне интонације, у анализама реализације говорних узорака из корпуса, кандидат показује темељито познавање класичних тумачења ових феномена, мада указује и на појаве у ритму и интонацији о којима говоре новија тумачења француских и наших аутора, о варирању ритмичких група у зависности од смисла (Гудурић, 2009), односно, о појави непоклапања синтаксичких целина са ритмичком групом (појам „еуритмије“ Мартен, 2009). Једном речју, кандидат посматра узорке и под светлом ових тоналних специфичности, што показује да уважава ставове млађе генерације фонолога који се слажу са тезом да се спонтана интонативна и ритмичка реализација не могу уклопити у круте калупе.

2. У српској прозодији (речи и реченице) испитивање се базира на интонативним теоријама које су настајале на основу акустичко-аудитивних импресија приликом говорне продукције, (Милетић, 1937, 1952. и Пецо, 1971), али, и на фонолошким изучавањима потврђеним првим екзактним акустичким истраживањима на пољу прозодије српског језика (Ивић, Лехисте, 1996). Поред српског акценатског система и ритмичко-интонативних карактеристика српске изјавне, упитне и узвичне реченице, кандидат разматра утицај прозодије реченице на прозодију речи у српском језику и своје микро-анализе фокусира ка тонским варијацијама унутар вокала, слогова пратећи творбу акценатских целина у три синтаксичка модалитета.

3. У овом сегменту кандидат сакупља постојећа сазнања из области српско-француске међујезичке продукције („проширивање артикулацијске базе“, Гудурић, 1997, „фонолошка пермеабилност на нивоу речи и реченице“, Шотра, 2006), и сазнањима о фонолошким појавама које потичу из других језичких парова (нпр. српски – енглески, Павле Ивић, Илсе Лехисте, Р. Филиповић и др). Међујезичке фонолошке теорије у функцији су аналитичког поступка који кандидат спроводи у свом звучном корпусу. Постојеће резултате он поверава мерним јединицама за висину и трајање гласа.

На основу изучавања међујезичког фонолошког система аутор тезе предочава праксом проверене технике дијагностиковања и кориговања језичко-комуникативних грешака.

У трећем, централном поглављу - *Анализа резултата експерименталних мерења на корпусу француских и српских реченица*, уочавамо апсолутно уравнотежену формалну структуру у којој је материја корпуса распоређена у 6 сегмената. Кандидат систематски спроводи звучну анализу изјавних реченица, 4 типа упитних реченица (постављених интонацијом, упитним изразом *est-ce que*, упитним адвербом *pourquoi* и *où*), и ускличних реченицама у продукцији франкофоних (која служи као репер) и србофоних субјеката (који исти тип реченица изговарају на француском као страном и на матерњем језику).

У трећем поглављу долази до изражаја доследност аналитичког поступка мр Ракића о којем сведочи: корпус строго контролисаног одабира типова реченица, стриктно контролисан у поступку бележења података на плану микро и макро прозодије, подаци о њиховом трајању (израженом у табелама у секундама), о њиховој фреквенцији (израженој у Hz), о звучној природи исказа забележеним осцилограмима и интонативним кривуљама.

Кандидат таквим истраживачким поступком и резултатима прецизних мерења на основу репрезентативног броја узорака, потврђује: 1. Новије хипотезе француских аутора о прозодији француске реченице у изјавном, упитном и узвичном облику (Леон, Леон, 1964, Шарлјак, Мортон, 1998, Леон, 1998, Белон, 2000, Леон 2003); 2. законитости акценатског система француског језика о месту акцента (последњи

слог РГ) и начину његовог реализовања (дужење вокала, без значајнијих варирања висине и интензитета); 3. хипотезе српских аутора о прозодији српске изјавне, упитне и узвичне реченице (Милетић, Пецо, Ивић, Лехисте, 1996); 4. Новије хипотезе о међујезичком параметру прозодијска пермеабилност (Шотра, 2006).

Аналитички поступак и обрада корпуса у тези кандидат спроводи тако да ритам и интонација не представљају пуки фонолошки предмет истраживања: изучавањем микроваријација на нивоу речи и реченице, мр Ракић доказује да ритам и интонација имају снажну семантичку функцију, да на плану значења могу градити вишеструки смисао.

Четвртим поглављем - Предлог корективних стратегија за примену у настави са србофоним студентима, мр Бранко Ракић закључује тезу у најбољем дидактичком смислу. На основу анализе корпуса, кандидат израђује и проширује концепт платформе за корективне стратегије које би се бавиле елиминисањем међујезичких прозодијских грешака и усвајањем нових ритмичких и интонативних патрона. Предлог корективних стратегија илуструје како различити модели наставе/усвајања/корекције прозодије функционишу на принципу електичког поступка. Предложени корективни модел, пример је модерног, недирективног приступа у овладавању ове језичке компетенције. С дидактичког становишта, модел углавном ревалоризује (али и осавременује применом електронских медија у настави) технике познате из директне и аудио-оралне методе (дидактика слушања) из аудио-визуелне (вербо-тоналне) методе (сензибилизација, усвајање ритма понављањем логатома, усвајање акцента речи и акцента ритмичке групе прогресивним и регресивним исказима итд), из комуникативног приступа, (рад са песмама као аутентичним документима), из неконвенционалних приступа, нпр. сугестопедије (технике ритмопедије) итд. Овим моделом аутор показује да се веома добро може реализовати и у интонодидактици, на начин, да се фонолошка активност (ритмовање) комбинује са извршавањем радњи и пратећим исказима, као и са извршавањем одложених задатака (самостално или групно изван учионице уз помоћ електронских медија).

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији

1. RAKIĆ, Branko M. Прозодија просте изјавне реченице у француском језику. *Наслеђе*, ИСЧН 1820-1768, 2013, год. X, бр. 25, стр.117-135. [COBISS.SR-ID [525021076](#)]

2. RAKIĆ, Branko. Акценат групе у француском језику. *Филолошки преглед*, ИСЧН 0015-1807, 2012, год. 39, бр. 1, стр. 189-199. [COBISS.SR-ID [523669908](#)]

3. RAKIĆ, Branko. Фокализацијски акценат у француском језику. *Анали Филолошког факултета*, ИСЧН 0522-8468, 2011, год. 23, бр. 2, стр.207-228. [COBISS.SR-ID [523199380](#)]

4. RAKIĆ, Branko. Особености акцента и ритма у француском језику. У: NOVAKOVIĆ, Jelena (ur.). *Токони у савременој романистици*. Београд: Филолошки факултет: Друштво за културну сарадњу Србија-Француска, 2008, стр. 251-268, табеле. [COBISS.SR-ID [34615311](#)]

Теоријским и експерименталним приступом теми кандидат је обрадио две опсежне, комплементарне дисциплине које су насловом најављене:

1. дидактику (француског као) страног језика, дајући целовиту слику њеног историјског развоја са посебним акцентом на фонодидактици и тиме се уврстио у ред твораца ове младе и недовољно заступљене дисциплине,

2. фонологију из угла компаративне анализе француског и српског прозодијског система, у чијој су жижи прозодија речи и реченица четири различита модалитета.

Осим ових, за обе науке, значајних резултата, кандидат је емпиријским путем проверио хипотезе о међујезичким прозодијским трансферима и на темељу истраживања на предложеном корпусу остварио је и следеће резултате:

3. израдио је студију о међујезичком српско-француском прозодијском систему, и на тај начин је дошао до елемената на основу којих је дао оригиналан предлог:
4. корективних модела на пољу прозодије у продукцији француског језика србофоних субјеката са темељитијом потврдом постојеће међујезичке теорије (Шотра, 2006) којом је указано на места прозодијске фосилизације грешака на којима треба применити корективне стратегије код србофоних студената. Корективне прозодијске технике код рада са србофоним субјектима нужно захтевају следеће кораке: а) преношење акцента са почетног или средњег слога на финални; б) продужавање последњег слога француске ритмичке групе; в) елиминисање српског реченичног ритма усклађеног према акценатским целинама и преобраћању у француски ритам ритмичких група; г) елиминисање реченичне интонације „сукцесивног“ („горе-доле“) ритма карактеристичног за матерњи језик; д) усвајање француског принципа континуираног „молског“ или „дурског“ надовезивања ритмичких група.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА НАПОМЕНА:

На основу свих наведених квалитета, кандидат мр Бранко Ракић, подноси рад који у научном смислу представља допринос и фонолошкој науци и дидактологији. Посебно бисмо истакли допринос који ће овај рад дати дидактичкој пракси, и њеном сегменту интонодидактици (још увек недовољно познатој и примењеној), дидактичкој научној литератури у нас, као и уџбеничкој литератури.

У својој вертикалној, општој, структури рад се одликује кохезијом свих поглавља, потпоглавља и сегмената, а слично би се могло закључити и о структури сваког поглавља од којих свако представља мању студију, која би могла опстати и као заокружена посебна целина.

Хоризонтална структура рада поседује кохерентност у изношењу идеја, чињеница, аргумената. Аутор рада логички следи сваку нит својег истраживања, изражава се лако разумљивим, читљивим језиком користећи се научном терминологијом и аргуменацијом. Праћење теме олакшавају и илустрације које ауторовим избором допуњују изнете тврдње. Експериментални део саопштен је јасно, примери дати с пратећим објашњењима, коментарисаним схемама и табелама, тако да су резултати истраживања лако уочљиви.

Кандидат је овим радом потврдио да поседује велико познавање лингвистичке и дидактичке литературе и значајно наставно искуство, савршено познавање француског и српског језика, о чему сведочи начин његовог лингвистичког размишљања и излагања када се бави фонолошком проблематиком и дидактичком теоријом и праксом.

X ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:
На основу укупне оцене тезе комисија предлаже да се докторска дисертација мр Бранка Ракића прихвати и да се кандидату одобри одбрана.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

Др Татјана Шотра-Катунарић, ванр. проф. за научну област
Романистика, Филолошки факултет Универзитета у Београду

Др Веран Станојевић, ванр. проф. за научну област
Романистика, Филолошки факултет Универзитета у Београду

Др Снежана Гудурић, редовни проф. за научну област
Романистика, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду

Др Слободан Јовичић, редовни проф. за научну област
Акустика, Електротехнички факултет Универзитета у Београду